

Mägede iluduskuninganna

VANEMUINE

 TALLINK

teatri peatoetaja

153. hooaeg

MARTIN MCDONAGH

Mägede iluduskuninganna

THE BEAUTY QUEEN OF LEENANE

TRAGIKOMÖÖDIA KAHES VAATUSES

TÖLKIJA ERKKI SIVONEN

LAVASTAJA JA MUUSIKALINE KUJUNDAJA AIN MÄEOTS

KUNSTNIK IIR HERMELIIN

VALGUSKUNSTNIK IMBI MÄLK

INSPISENT LIISA JURTOM

ESIETENDUS 21. JAANUARIL 2023 SADAMATEATRIS

NÄIDENDI ESITUSÕIGUSI VAHENDAS EESTI TEATRI AGENTUUR

A kitchen scene with a person in the foreground, slightly out of focus, wearing a brown jacket and holding a white bowl. The background features dark wooden shelves filled with various kitchen items, including plates, cups, and jars. The lighting is dim, creating a moody atmosphere.

Martin McDonagh:

Arvan, et kõnnin joonel, mis jookseb komöödia ja julmuse vahel, sest mulle tundub, et üks võimendab teist. Me oleme kõik julmad, kas pole nii? Oleme kõik ühel või teisel moel äärmuslikud ja sellega ongi draama kreeklastest alates tegelenud. /.../

Peab siiski olema hetki, mil ka kõige pöörasemas karakteris võib aimata midagi head, midagi elujaatavat. Selles peitubki tõeline kunst. Kahtlustan alati tegelasi, keda kujutatakse armsate, korralike inimestena. Alati tekib siis küsimus, kus peidab end pimedus.

Osades

MAG FOLAN

Liina Tenno Saar (külalisena)

MAUREEN FOLAN, tema tütar

Ragne Pekarev

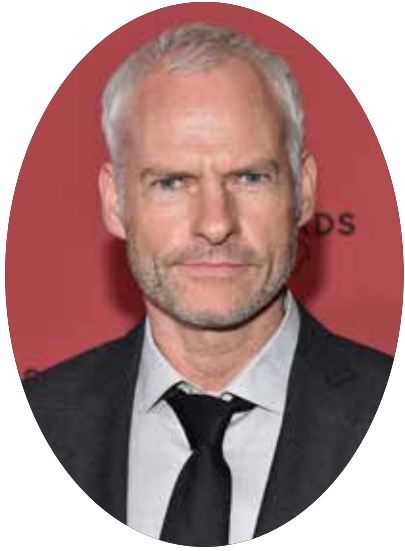
PATO DOOLEY

Ain Mäeots või Andres Mähar

RAY DOOLEY, Pato vend

Oskar Seeman

Lavastusgrupp tänab abi eest Owe Peterselli

Martin McDonagh sündis 1970. aastal Londonis iirlastest vanemate peres, kes olid Inglismaale kolinud, et leida tööd. Tulevase kirjaniku isa oli ehitustöölaine, ema koristas kontoreid ja maju ning perekond (Martinil on ka vanem vend John) elas Londoni lõunapoolses piirkonnas, mis on tänini koduks paljudele töölisklassi kuuluvatele liri emigrantide peredele.

McDonagh'd panid oma pojad õppima roomakatoliku koolidesse ja viisid nad igal suvel lirimaale, et side kodumaaga ei kaoks. Nende isa pärines lirimaa läänearannikult Connemarast ja see kivine ning tuuline piirkond on hiljem saanud enamiku Martin McDonagh' näidendite sündmuskohaks.

Teismelisena tõmbasid Martinit televisioonis nähtud Al Pacino filmid. 1984. aastal, 14-aastaselt, säästis ta juhutöödega teenitud rahast nii palju, et sai osta pileti David Mamet' draama „American Buffalo“ (eesti k „Ameerika piison“) etendusele, kus peaosas mängis Al Pacino. See oli tema esimene kokkupuude professionaalse teatriga.

Martin McDonagh' vend John lahkus koolist umbes 16-aastaselt, teatades, et on otsustanud saada kirjanikuks; sama vanaks saades järgis ka Martin venna eeskjuju. McDonagh on tunnistanud, et tal polnud vähimatki aimu, millega ta päriselt tegeleda tahaks. Igal juhul ei soovinud ta õppida mingit ametit ega töötada kellegi alluvuses. Järgneva kümnendi jooksul vaatas ta palju televiisorit, luges palju (erilisteks lemmikuteks said Vladimir Nabokovi ja Jorge Luis Borgese teosed) ning töötas paljudel erinevatel ametikohtadel, sealhulgas näiteks supermarketi korvilükkajana.

McDonagh kirjutas teismeeast alates groteskseid lugusid, mis põhinesid tavaliselt rahvajuttudel, lõpuks kogunes neid umbes 150. Ta hakkas neid saatma filmikompaniidele, lootes, et kellegi on huvi mõnest teha lühifilm, ning paar neist kohendatigi Austraalias raadiokuuldemängudeks. 1994. aastal läks McDonagh' vend John Californiasse stsenaaristikat õppima ja Martin alustas samal ajal üheksakuulist kirjutamismaratoni, mille jooksul valmis tervelt seitse näidendit. Näidendite kirjutamisprotsessi on McDonagh kirjeldanud nagu vestlust, mida ta oma peas kuulis ja lihtsalt paberile pani. Oma eeskujudena on ta muu hulgas maininud näitekirjanik Harold Pinteri varasemat loomingut, ent peamiselt siiski filmirežissööre nagu Martin Scorsese, Sergio Leone, Buster Keaton ja David Lynch. Ka pole ta oma intervjuudes teatri suhtes ülemäärast respekti üles näidanud, öeldes, et eelistab pigem filmikunsti, ja hakkas teatrile kirjutama alles siis, kui muud plaanid läbi kukkusid.

Esimene näidend, mille ta lõpetas, oli „Leenane'i iluduskuninganna“ („The Beauty Queen of Leenane“, eestikeelses versioonis „Mägede iluduskuninganna“). Valminud näitemängu saatis ta erinevatele teatritele ja sai neilt vastu hulga eitavad vastuseid, kuni lõpuks vedas: lirimaal Galways asuv Druid Theatre võttis temaga ühendust ja pakkus, et toob „Mägede iluduskuninganna“ lavale. Näidend esietendus 1996. aasta veebruaris ning kriitika oli tunnustav. Kaks aastat hiljem jõudis sama näidend edukalt lavale ka Broadwayl ning esitati isegi Tony auhinnale. New York Timesi teatrikriitik Ben Brantley kiitis nii näidendit kui ka selle autorit, kinnitades, et McDonagh' näidend on tänapäeva teatrimaailmas midagi lausa eksootilist: korralik, täiusliku süžeeaga draama, mille eesmärk on ennekõike võimalikult veenvalt jutustada üht lugu.

Pärast aastatepikkust tunnustamata kirjaniku elu, kes püsis pinnal vaid tänu töötü abirahadele, oli McDonagh ühtäkki Briti saarte uus kirjanduskuulsus. 1996. aasta sügisel võitis ta Londonis Evening Standardi teatriuhindade jagamisel kõige lootustandvama näitekirjaniku auhinna. Närveerimise tõttu jõi tõusev täht koos vennaga enne tseremoonia algust liiga palju, segades seejärel saalis Sean Conneryt, kes pöördus vennastepaari poole ja palus neil rahuneda. Tekkis sõnelus, mille järgmisel päeval võttis kokku ühes tabloidis ilmunud pealkiri: „liri kirjanik siunab Bondi“. Kuulsus oli saabunud.

McDonaghi Leenane'i triloogia kaks ülejäänud näidendit, „Connemara kolp“ („A Skull in Connemara“) ja „Üksildane lääas“ („The Lonesome West“) jõudsid mõlemad Galways lavale 1997. aastal. „Connemara kolba“ tegevus toimub väikese liri küla surnuaial, kus kaevatakse üles vanu haudu, et uutele ruumi teha, ja sünge töö elustab vanad kuulujutud. „Üksildases läänes“ on aga vastakuti kaks venda, Coleman ja Valene, üks neist mõrvab oma isa ning võtab seejärel venna vaeva ja armastusega kogutud plastist pühakukujukeste kollektsiooni ning sulatab need ahjus. See näidend pälvis 1998. aastal Tony auhinna nominatsiooni aasta parima näidendi kategoorias. McDonagh' Leenane'i triloogia kolm näidendit kuulusid nende üheksa näidendi hulka, mis kirjanikuhakatisel 1994. aasta hoogtöö käigus valmisid. Sinna kuulusid ka kolm järgmist tööd, nn Arani saarte triloogia. Kolm Arani saart – Inishmore, Inishmaan ja Inisheer – asuvad Galway lahes ja pole kaugel sellest Connemara piirkonnast, kus McDonagh lapsena perega suvised veetis. Saartel räägitakse gaeli keelt ning saarte kivine ilu, rauaajast pärinevad kindlused ja karmistunud, põhiliselt kalapüügist sõltuvad elanikud on lummanud mitut põlvkonda kirjanikke, sealhulgas John Millington Synge'i ja W. B. Yeatsi. Primitiivne eluviis oli teemaks ka Robert J. Flaherty 1934. aastal vändatud kuulsas dokumentaalfilmis „Man of Aran“. Flaherty filmi tegemine on McDonagh' Arani saarte triloogia esimese näidendi „Inishmaani igerik“ („The Cripple of Inishmaan“) keskpunktiks. Esmakordselt lavastati näidend 1997. aastal Londoni National Theatre'is.

1997. aasta suvel lavastati Leenane'i triloogia Londoni Royal Court Theatre'is ning kui samal ajal esietendus Suurbritannia pealinnas ka „Inishmaani igerik“, sai Martin McDonagh'st väidetavalt esimene dramaturg pärast William Shakespeare'i, kellel Londoni professionaalsetel lavadel oli samaaegselt mängukavas neli erinevat näidendit. 1998. aasta kevadel tegi „Inishmaani igerik“ oma debüüdi New Yorgis Broadwayl. Samal ajal mängiti Broadwayl ka „Mägede iluduskuningannat“ – seegi on harukordne juhtum kaasaegsel New Yorgi teatrimaastikul.

McDonagh' Arani saare triloogia teine näidend oli „Inishmore'i leitnant“ („The Lieutenant of Inishmore“), kuid selle teose lavale jõudmine võttis aega mitu aastat, sest Suurbritannia teatrid ei soovinud seda poliitiliste teemade tõttu lavale tuua. McDonagh teatas isegi, et ta ei kirjuta enne uusi näidendeid, kuni „Inishmore'i leitnant“ pole esietendunud. Kui 1998. aasta Belfasti kokkulepe tõi kaasa relvarahu IRAga ja sisepoliitilised pinged alanesid, lavastati näidend 2001. aasta kevadel Royal Shakespeare Company Stratford-upon-Avonil. 2006. aasta alguses esietendus näidend New Yorgi Atlantic Theatre Company's, jõudis sama aasta mais Broadway Lyceumi teatrisse ning pälvis ka Tony auhinna parima näidendi nominatsiooni.

Seejärel lõpetas McDonagh kirjutamise mitmeks aastaks ning oli neidki, kes väitsid, et ta on 1994. aasta näidendimaratoniga oma kirjandusliku ande ammendanud. Pärast „Inishmore'i leitnandi“ lavale jõudmist alustas ta taas kirjutamist, valmis näidend „Padjamees“ (2003, „The Pillowman“), mis 2004. aastal sai Briti prestiižikaima teatripreemia – Laurence Olivier' auhinna hooaja parima uuslavastuse kategoorias. See lugu räägib mehest, keda politsei küsitleb tema vägivaldsete teoste pärast, mille sisu meenutab hiljuti toimunud mõrvu. „Padjamehe“ esietenduse järel andis kirjanik teada, et rohkem näidendeid ta ei kirjuta ja keskendub filmimaailmale, ent on oma lubadust murdnud ja kirjutanud ka näidendid „A Behanding in Spokane“ (2010, eesti keeles „Kadunud käsi“), „Hangmen“ (2015, eesti keeles „Viimane võllamees“) ja „A Very, Very, Very Dark Matter“ (2018). McDonagh' draamaloomingu hulgas on siiski ka üks näidend, mis ei ole veel teatris oma lavastajat leidnud ja pole seni ka trükitud, see on Arani-sarja kuuluv 1994. aastal kirjutatud „The Banshees of Inisher“ („Inisherite surmakuulutaja“).

McDonagh't on võrreldud iiri näitekirjaniku John Millington Synge'iga, kuna mõlemad on muutnud iirlaste stereotüüpset kujutamist laval. McDonagh' mõju iirlaste eneseteadvusele on peetud lausa õõnestavaks ning teda on süüdistatud negatiivsete stereotüüpide kasutamises. Oma Leenane'i triloogias viib kirjanik tegevuse lirima üksildastesse paikadesse ning vaatleb lirimaad pigem eemalolija pilguga. Tema loomingus on palju satiiri ja musta huumorit. Paljudes tema näidendites on tegelastepaarid, keda liidab vihkamine või sõltuvus üksteisest.

McDonagh' Leenane'i triloogiat on vaadeldud ka liri komöödiatraditsiooni kontekstis, kus on kombeks omavahel segada absurdi ja võllanalju. Sellist võtet kasutatakse iiri kirjanduses

palju, seda võib leida näiteks ka Samuel Becketti loomingust. McDonagh käsitleb oma näiden-
dites sotsiaalseid probleeme: koduvägivalda,
religiooni pettekujutelmased, vendade-õdede
rivaalitsemist, emotsionaalset ja intellektuaalset
alaarengut. Vägivald on teema, millest omavahel
räägitakse ja mida meenutatakse, minevik on
tegelaste mällu sageli kinnistunud vägivaldsete
sündmuste kaudu.

Alates filmikunsti juurde siirdumisest on
McDonagh oma filmides kasutanud sageli näit-
lejaid, kes on varem mänginud ka tema näiden-
dites. 2005. aastal kirjutas ta stsenaariumi lühifilmile
„Six Shooter“ („Kuu laskurit“) ja oli ise ka selle
filmi režissöör. Film pälvis 2005. aastal parima
lühifilmi Oscari. Mängufilme hakkas ta lavasta-
ma alles 38-aastaselt. Järgnesid filmid „Palga-
mõrvarid Brügges“ (2008, „In Bruges“), „Seitse
psühhopaati“ (2012, „Seven Psychopaths“) ja
„Kolm reklaamtahvlit linna servas“ (2017, „Three
Billboards Outside Ebbing“), viimases mängitud
rollide eest võitsid Frances McDormand ja Sam
Rockwell Oscarid, Woody Harrelson sai Oscari
nominatsiooni. 2022. aastal esilinastus film „The
Banshees of Inisherin“ (eesti k „Inisherini hinged“),
mis põhineb varem kirjutatud näidendil.

Martin McDonagh' näidendid ja filmid on saanud
hulgaliselt auhindu ja nimekate auhindade
nominatsioone.

Ain Mäeotsa jaoks on käesolev „Mägede iluduskuninganna“ lavastus juba teine kord seda näidendit lavale tuua. Esimene kord oli aastal 1999 ja samuti Vanemuises. Tookordses lavastuses mängisid Herta Elviste, Liina Tennosaar, Indrek Taalmaa ja Margus Jaanovits. Liina Tennosaar mängis 24 aastat tagasi Maareeni rolli, seekord mängib aga Magi, keda 1999. aastal mängis Herta Elviste. Ragne Pekarev, kes mängib Maareeni 2023. aasta lavastuses, nägi aga koolitüdrukuna tookordset lavastust.

Herta Elviste (Mag) ja Liina Tennosaar (Maureen)
Vanemuise lavastuseses aastal 1999.

Martin McDonagh't on tema läbimurdest saadik saatnud väga suur menu. Tema näidenditest vaimustuvad nii lavastajad, näitlejad kui publik. Olete nüüd umbes kuu jagu (*intervjuu toimus detsembris 2022*) näidendiga proovi teinud. Kas keegi oskab kirjeldada, mis see McDonagh' fenomen õigupoolest on?

Ain: Kindlasti teen nüüd paljudele headele näitekirjanikele liiga, aga tihti on näitemängude puhul tunne, et need on väga hästi välja mõeldud lood. Ma ei tea, mismoodi McDonagh töötab, aga tema puhul tuleb see päris lugu justkui paisu tagant ... Ja see on nii näidendi esimesest hetkest peale: kaks tegelast istuvad laua taga, vahetavad paar lauset ja kohe on tunne, et see kõik on elus. Ei ole seda, et nüüd on autor konstrueerinud sissejuhatuse, kus ta tutvustab näidendi karaktereid. Ei ole üldse tunnet, et kogu näidend on väga struktureeritud, paika pandud, välja mõõdetud. See pole *well made play*, vaid on kirjutatud kuidagi ... nagu päris elu.

Liina: McDonagh' näidendites on tõesti justkui päris inimesed. Ta oskab ka kõige raskemad asjad kirjutada nii, et need mõjuvad samaaegselt nii koomiliselt kui piinlikult ...

Ain: Elu absurdi on palju, neid situatsioone lugedes pea justkui plahvatab: saad valjult naerma pursata ja ometi on olukord ka hästi valus. Ta suudab need asjad panna ühte hetke.

Ragne: Me ju ei tea, võib-olla on elu pakkunud talle kokkupuuteid selliste situatsioonidega? Tundub, et tal on hea oskus elu näha, talletada, salvestada ja siis kasutada. Kindlasti ei võta ta kõike üle üks-ühele, pigem loob selle põhjal uue situatsiooni. Seda oskab ta väga hästi teha.

Ain ja Liina, kuna eelmist lavastust, millega seotud olete, peetakse õnnestunuks, kas ei tekkinud hirmu, et ehk ei oleks vaja uuesti proovida? Ragne, ka sinul on tookordse lavastusega oma seos?

Ain: Ei, mul ei olnud mingit hirmu. Oli suur tahtmine seda näidendit uuesti lavastada ja see soov on alles siiani.

Liina: Mina olin küll täiesti nõutu, see mõte ei meeldinud mulle alguses üldse. Tegin seda tööd vastu võttes endaga vaikse kokkuleppe, et otsustan pärast esimest proovi. Et kui see ikka tundub täiesti vale, siis ... Aga sellel esimesel lugemisel – see lihtsalt on niiiii hea näitemäng! Otsustasin, et unustan täiesti ära, et ma seda kunagi varem mänginud olen. Aga jah, alguses tulid ma proovi väga-väga pika hambaga.

Ragne: Mina jälle käisin seda Aini omaaegset lavastust, kus Liina Maureeni rolli mängis, kunagi ammu vaatamas ja sain ühe oma kahest nooruse suurest teatrielamusest (*teine oli Ugalas mängitud „Hiirtest ja inimestest“*). Ma ei olnud siis teatrikooliski veel ja ega ma ei mäletagi tookordsest lavastusest liiga palju, mäletan pigem emotsiooni, mis mind rabas.

Kandsin seda lavastust enda sees ja kui meil oli „Persona“ esietendus, kinkisin Ainile „Mägede iluduskuninganna“ ingliskeelse näidendiraamatu ja viskasin õhku mõtte, et kui kunagi seda materjali saaks mängida ... koos Liinaga... Ain ei võtnud tookord vedu, ütles, et vaatame viie aasta pärast, sest Liina on veel liiga noor. Mõtlesin siis, et viie aasta pärast olen jällegi mina liiga vana, et Maureeni mängida! Aga siis hakkas mõte lavastusest ka Aini peas ringi käima. Minu meelest pole siin niivõrd oluline Magi vanus, vaid see, kui sõltuvad kaks inimest teineteisest on.

Ain: Takkajärele julgen tunnistada, et kui ma „Mägede iluduskuningannat“ esimest korda lavastasin, siis olin ikka päris noor ja päris koba. Paljud asjad, mida ma nüüd oskan mõtestada, näha ja ka näitlejatele öelda – siis ma ei osanud. Pealegi, eks ma ikka kartsin veidi ka Hertat – nii kogunud näitleja! No mitte, et mul nendega siin (*viitab Liinale ja Ragnele*) lihtsam oleks ... (*üleüldine naer*). Nad on väga ausad, me saame asjadest rääkida nii nagu need on. Ega teistmoodi sellist tükki teha ei saagi.

Ragne: Eks mul oli proove alustades omamoodi hirm ka, sest tundus, et Liina ja Ain juba teavad, mida teha, nad on minust justkui ees. Praegu ... no ma loodan väga, et inimesed ei tule saali ja ei hakka meid võrdlema eelmise lavastusega.

Ain: Ma ei usu, et toonased vaatajad seda lavastust väga üksikasjalikult mäletavad. Pigem mäletavad nad seda emotsiooni just nagu Ragnegi. Keegi, kes on kümme korda näinud (*ka neid on*), mäletab muidugi. Aga kui ma ise seda näidendit paar aastat tagasi üle lugessin, siis nii mõnigi pööre näidendi lõpus tuli mulle üllatusena, ma ei mäletanud enam, kuidas kõik täpselt oli.

Ragne ja Liina, loomulikult ei ole te elus need samad karakterid, kes laval. Aga kas ka sellistes keerukates naistes nagu Mag ja Maureen on midagi, mille puhul saate öelda, et see tunne on mulle tuttav, ma olen või mõtlen ise ka vahel samamoodi?

Liina: Minust on Mag väga kaugel, aga aru saan ma temast jumala hästi – just sellisena nagu ta on. Kas saab näitlejale olla veel paremat ülesannet, kui kahemeetrine ja mitte veel väga vana inimene saab mängida pisikest, paksu ja väga vana inimest? See on kuradi äge väljakutse! Ja Magiga ei ole nii, et ma ei saa tast aru või ei taha teda mängida või ... tema motiividest saan ma väga hästi aru.

Ragne: Mina pean siinkohal tunnistama, et ei saa välistada, et mina, Ragne, ei teeks samades situatsioonides samu asju, mida Maureen teeb. Ma ei mõtle otseselt sama tegevust panniga, sest see tundub mulle praegu tõesti võimatu, aga enda tumelooma väljalaskmist küll. Pakun, et enamikes meist võib peidus olla Maureen, kellest meil endil aimugi pole, sest meie õnneks pole seni olnud situatsiooni ja põhjust, mis selle tumelooma vallandab. Võibolla see kõlab veidi

perversselt, aga laval, turvalises keskkonnas, on isegi nauditav niimoodi oma pimepoolega tegeleda. Aga suures plaanis on Maureen lihtsalt naine, kes tahaks, et keegi ümbert kinni võtaks ja teda kallistaks.

Eelmises lavastuses mängis Magi rolli legendaarne Vanemuise näitleja Herta Elviste. Mis temaga seoses meenub?

Liina: Herta oli tohutult hea partner! Ma ei saa sinna mitte midagi parata: Herta on mul siin sees kusagil ka praegu kaasas. Ta tõesti ... ta kuidagi peksab minust läbi. Üldse ise selle peale mõtlemata kuulen vahel, kuidas mu suust tulevad Herta intonatsiooniga öeldud asjad, ma kasutan imelikke sõnu, ütlen näiteks: „Kassid käivad kraanikaussis“ ja on mingid liigutused, mida mu käed lihtsalt teevad, sest see on mul kusagil kuklas. Ta on mul kaasas kogu aeg, täiesti tahtmatult.

Ain: Herta on minuga ka, aga ta on seda kuidagi hästi soojalt või toetavalt. Nägin hiljuti und, et tegin tüdrukutega proovi ja Herta marssis rõõmsa hooga proovisaali uksest sisse, küsides: „Noh, juba alustasite või? Me saame Liinaga duublis teha küll!“ Ja hakkasimegi koos proovi tegema ...

Küsis Anu Tonts

McDonagh' näidendite lavastused Eesti teatrites:

1999 „Connemara. Üksildane lääś“ lav Jaanus Rohumaa (Rakvere Teater)

1999 „Mägede iluduskuninganna“ lav Ain Mäeots (Vanemuine)

2000 „Inishmaani igerik“ lav Jaanus Rohumaa (Tallinna Linnateater)

2003 „Inishmore'i leitnant“ lav Tiit Ojasoo (Eesti Draamateater)

2005 „Padjamees“ lav Tiit Ojasoo (Teater NO99)

2006 „Padjamees“ lav Vladimir Skvortsov (Drugoi Teatr)

2011 „Kadunud käsi“ lav Tanel Jonas (Vanemuine)

2011 „Leenane'i kaunitar“ lav Üllar Saaremäe (Rakvere Teater)

2013 „Üksildane lääś“ lav Tanel Jonas (Vanemuine)

2014 „Üks pealuu Connemaras“ lav Üllar Saaremäe (Rakvere Teater)

2016 „Padjamees“ lav Ivan Strelkin (Vene Teater)

2017 „Viimane võllamees“ lav Üllar Saaremäe (Rakvere Teater)

Irlased ja tööranne

Inglise keeles on väljend „cross border worker“ ehk piiriülene töötaja. See on isik, kes elab ühes riigis ja töötab teises riigis ning naaseb riiki, kus elab, vähemalt korra nädalas. Just sellisel moel käivad tööl paljud iirlased. Palju on ka neid, kes lahkuvadki töö tõttu lirimaalt ja seavad end alaliselt sisse mõnes naaberriigis, kõige sagedamini Inglismaal või Šotimaal.

Irlaste jaoks on tööranne olnud oluline teema juba aastasadu, sest kodusel lirimaal pole tööd jätkunud ning seetõttu tuli minna tööle kuhugi kaugemale. Enamasti on väljarände sihtpunktideks olnud Inglismaa, Wales, Šotimaa või siis hoopis Ameerika Ühendriigid ehk riigid, kus räägitakse inglise keelt. Ajaloost on teada, et väga suureks muutus iirlaste väljaränne pärast suurt näljahäda (1845–1852), mil nälg, haigused ja puudus sundisid tuhandeid kodudest lahkuma ja mujalt tööd otsima. 1845. aastal hävis iirlaste kartulisaak, kartul oli aga tollal rahva põhitoit. Neil hirmsatel aastatel suri nälga umbes miljon iirlast. On teada, et 1861. aastal elas Suurbritannias üle 800 000 liri päritolu töölise ning kui neile lisada ka lapsed, siis saama kogukonna suuruseks veelgi suurema numbri.

19. sajandi vahetusel hakkasid liri ja Briti sadamate vahel pikalt väljakujunenud rändemustrid kinnistuma, kuna kasvavad tööstuslinnad tõmbasid ligi üha suuremaid iirlaste laineid. Irlased töötasid kangakudujatena, söekaevuritena ja muudel rasketel ning tervistkahjustavatel ametikohtadel. Valdavalt olid kõik need mujale tööle siirdunud iirlased väga vaesed, suurem osa neist töötasid lihtsatel ja väikesepalgalistel töökohtadel.

20. sajand oli lirimaa jaoks muutuste sajand. Aastatel 1801–1922 oli lirimaa ühtse tervikuna Suurbritannia ja liri Ühendkuningriigi koosseisus. 1921. aastal suurem osa lirimaast iseseisvus, Ühendkuningriigi koosseisu jäi ainult Põhja-lirimaa. 1949. aastal sai liri Vaba Riigi (inglise keeles Irish Free State) nimelisest riigist liri Vabariik (Republic of Ireland) ning tekkis lirimaa presidendi institutsioon.

Tööranne jätkus ka iseseisvuse saabudes. Suurem väljarändamise laine oli 1950. aastatel, mil lirimaa majandus oli tugevas languses. Langusega kaasnes kõrge tööpuudus ning järgneva kümnendi jooksul emigreerus umbes pool miljonit iirlast (riigi rahvaarv oli siis umbes 3 miljonit). Paljud neist olid maapiirkondadest pärit noored, kes andsid endale aru, et oma tuleviku kindlustamiseks on ainus viis lirimaalt lahkumine.

1960. ja 1970. aastatel väljaränne mõnevõrra vähenes, kuna lirimaa majandus paranes ja riik ühines 1973. aastal Euroopa Majandusühendusega. 1980. aastateks oli väljaränne

aga taas suurenenud. Nagu 1950. aastatelgi olid paljud väljarändajatest noored, kuid erinevalt varasemast kümnendist olid paljud lahkujatest haritud inimesed ja kvalifitseeritud tööjõud.

1990. aastatel ja 21. sajandi algul muutus Iirimaa riigiks, kus sissetulek oli suurem kui väljaränne, 2000. aastate lõpus ja 2010. aastate alguses seisis aga riik taas silmitsi väljarändelainelega.

Leenane (tuntud ka Leenauni nime all) on küla Galway krahvkonnas Iirimaa.

Külas on kaks pubi, hotell merevetikavannidega ja kaks külalistemaja, üks neist on endine Halastajaõdede klooster, mille kunagises kabelis asub praegu hommikusöögitalu. Samuti on külas kohvik-restaurant ning lamba- ja villamuuseum koos poe ja kohvikuga ning peale selle veel postkontor, kauplus ning rahvamaja.

Pildi autor: Postdlf (Wikimedia Commons)

Laiemale üldsusele on Leenane tuntud just Martin McDonagh' näidendite „The Beauty Queen of Leenane“ ja „The Lonesome West“ tegevuspaigana, samuti toimusid külas 1990. aastal filmi „The Field“ võtted.

Leenane asub Connemaras, see on piirkond Iirimaa lääneosas Atlandi ookeani rannikul. See on mäginine maa, samuti on seal palju poolsaari, järvi, lahesoppe ja saari. Valdavalt on tegemist maapiirkonnaga, suurim asula Connemaras on Clifden.

Connemaras elab umbes 32 000 inimest. Iiri keelt emakeelena kõnelevaid inimesi on seal umbes 20 000–24 000.

Connemara, mida on kutsustud ka „Iiri mägismaaks“ (the Irish Highlands), on avaldanud tohutut mõju Iiri kultuurile, kirjandusele ja folkloorile.

Teatrijuht Kristiina Alliksaar

Draamajuht Tiit Palu

Muusikajuht Risto Joost

Balletijuht Mare Tommingas

Lavastusala Karis Hindriksoo-Pitsi, Heli Anni

Pealavameister Rello Lääts

Lavatehniline ala Veljo Rüütli, Raido Kits, Risto Hanneste, Margus Rump, Paap Nõmm, Lauri Ant

Dekoratsiooniala Marika Raudam, Mait Sarap, Innari Toome, Ain Austa, Andres Lindok, Katrin Pahk, Leenamari Pirn, Jane Aus, Terje Kiho, Armin Luik, Aleksander Karzubov, Indrek Ots, Mart Raja, Karmo Kiivit, Einar Pallas

Rekvisiidiala Liina Martoja, Kaie Uustal, Mirka Porrassalmi, Kärt Paasik, Angelika Aun, Annaleena Adamson

Kostüümiala Liisi Ess, Ivika Jõesaar, Ruth Rehme-Rähni, Külli Kukk, Edith Ütt, Ljubov Guzun, Ivi Vels, Kaire Arujõe, Valentina Kalvik, Inkeri Orasmaa, Olga Vilgats, Irina Medvedeva, Heli Kruuse, Natalja Malinen, Luule Luht, Tia Nuka, Daisy Tiikoja, Elli Nöps, Anneli Vassar, Kertu Lepasaar, Juta Reben, Toomas Vihermäe, Ljudmila Nikolajeva

Riietusala Raina Varep, Aive Soosaar

Jumestusala Kelly Treier, Gretel Persidski

Valgusala Andres Sarv, Jaanus Moor, Madis Fuchs

Heli- ja videoala Andres Tirmaste, Indrek Asukül, Martin Salundi

Kavalehe fotod Heikki Leis

Kavalehe koostas Anu Tonts

Kavalehe kujundas Katrin Leement

Emakeelne kultuur on hindamatu väärtus.

30. detsembril 2006 asutasime Vanemuise Fondi,
et hoida ja toetada Eesti teatrikunsti.
Lubame hea seista fondi käekäigu eest

Olga Aasav, Kalev Kase, Mart Avarmaa, Tartu linn

Vanemuise Fond on loodud teatri töötajate erialase arengu ja koolituse toetuseks. Fondi on võimalik teha annetusi:

SA Tartu Kultuurkapital / Swedbank IBAN: EE092200221011379347, SWIFT: HABAEEX /

SEB Pank IBAN: EE251010102052050006, SWIFT: EEUHEEX

Märksõna: VANEMUISE FOND

Suur aitäh teile Vanemuise fondi poolt:

Olga Aasav, Andrus Ansip, Mart Avarmaa, Alar Kroodo,
Kalev Kase, Mati Kermas, Eero Timmermann,
Tartu linn, Vanemuise advendikontserdil annetajad

Teatri peatoetaja

Aasta toetaja

Koostööpartner

Suvekontserdi peatoetaja

Ametlik hotellipartner

TARTU

KULTUURIMINISTEERIUM

Kanname elamusi

Kõige mõnusam aeg ootab

 TALLINK

MARTELL
COGNAC
FONDÉE EN 1715

TÄHELEPANU! TEGEMIST ON ALKOHOLIGA.
ALKOHOL VÕIB KAHJUSTADA TEIE TERVIST.

vanemuine.ee